

Ієрогліф НАТО

Українська альтернатива насправді полягає у виборі між членством у НАТО і членством в очолюваному Росією військово-політичному блоці

Борис БАХТЄЄВ,
політичний оглядач

Нещодавній Бухарестський саміт НАТО та відкладення питання про приєднання України до ПДЧ загострили тему стосунків з Організацією Північноатлантичного договору. Можна обурюватися позицією Франції, Німеччини та низки інших країн, що перешкодили приєднанню України до ПДЧ вже у квітні, можна називати їх «російською п'ятою колоною», як це доводилося зустрічати в ЗМІ, але неспростованим залишається припущення: якби в самій Україні існувало таке загалом позитивне ставлення до НАТО, яке було в балтійських країнах, проти вступу яких до Альянсу так само протестувала Росія, то й позиція Франції з Німеччиною була б, імовірно, іншою.

Привертає увагу те, що в численних публічних, зокрема телевізійних, дискусіях між політиками з проблеми вступу України до НАТО майже повністю відсутні реальні аргументи. Як з одного, так і з другого боку. Практично не почути ані переліку переваг членства в Альянсі та безпеки, що принесе відсутність такого членства, ані переваг утримання від вступу та безпеки членства в НАТО. Маються на увазі серйозні, не надумані переваги й безпеки – тому трилери про «гарматне м'ясо для світового імперіалізму» правити за реальні аргументи не можуть. Дискусії про НАТО, починаючись із гасел, дуже швидко переходять у площину внутрішньополітичних звинувачень. Тільки й чути: «А ми за народ!» – «Ні, то ми за народ!» Залишається дивне враження – ніби під час дискусій навколо НАТО сам по собі Альянс узагалі мало кого цікавить і йдеться не про реальну міжнародну організацію, до якої могла чи не могла б вступити Україна, а про

щось суто символічне. Таку собі емблему, наявність якої позначає належність до одного політичного клубу, а наявність її ж, але перекресленої, – до іншого. Або ієрогліф, що його розглядають люди, які не знають японської мови й оцінюють із суто естетичного погляду.

Привертає увагу й непослідовність противників приєднання до НАТО: тавруючи Північноатлантичний блок за всі можливі гріхи, вони не згадують, що Україна є членом програми «Партнерство заради миру». Якщо справді йдеться

про агресивний блок, що є джерелом міжнародної небезпеки, то даруйте – яке партнерство, заради якого миру? Як можна поглиблювати співробітництво з таким монстром? А тим часом депутати від Партії регіонів, зокрема Тарас Чорновіл, підкреслюють: вони проти вступу України до НАТО, але за поглиблення її партнерських стосунків із ним! Абсурд з погляду логіки, але ефективно діє на частину виборців...

Хоча забобони значної частини населення, та й політиків, мають глибше коріння, ніж радянські штампи про «агресивний блок». Недаремно на агітпродукції деяких налаштованих проти НАТО партій символіка блоку поєднується із символікою нацистської Німеччини. «Гітлер був першим євроатлантичним інтегратором» – подібні сентенції теж нерідко доводиться чути. Запроваджене ще Сталіним уявлення про Велику Вітчизняну війну як війну СРСР проти Заходу, коли «західний капітал зростив Гітлера для знищення СРСР», – ось на

чому ґрунтується несприйняття Північноатлантичного блоку багатьма українцями. Поміж тим, США, Велика Британія і Франція були в тій війні союзниками СРСР. Польща, що постраждала тоді не менше від України, а то й більше за неї, є членом НАТО, як і багато інших країн, які були окуповані Німеччиною. До речі, ані Японія, ані Фінляндія, що були союзниками Німеччини в Другій світовій, членами НАТО не є.

То навіщо ж нам потрібний Альянс? З іміджевого боку, це такий собі політичний клуб, куди входять респектабельні демократичні країни. Усвідомлення цього є чи не єдиним чинником «за» у наявній агітації. А що з практичного боку? Вашингтонський договір 1949 року, що є основоположним документом НАТО, у ст. 5 декларує: «Сторони погоджуються, що збройний напад на одну або кількох із них у Європі та Північній Америці вважатиметься нападом на всіх». Протягом існування організації проти її членів не було здійснено жодної агресії – напад

Чи потрібні нові закони для вступу України до НАТО?

«Народний депутат» звернувся до членів Комітету ВР з питань національної безпеки і оборони та Комітету ВР в закордонних справах із запитанням: які законодавчі акти чи, можливо, навіть зміни в Конституції потрібні для забезпечення руху України до Північноатлантичного альянсу та вступу до нього?

Анатолій ГРИЦЕНКО,
фракція Блоку «Наша Україна – Народна самооборона»:

– Питання євроатлантичної інтеграції України чітко прописано в законі «Про основи національної безпеки та оборони» від 2003 року. Там зазначено, що кінцевою метою нашої країни є вступ до Північноатлантичного альянсу. Більше нічого не потрібно в законодавчих актах записувати. Слід просто виконувати закони – і все. Кабінет Міністрів гото-

вий ухвалити програму інформування громадськості про нашу співпрацю з НАТО та її перспективи. Я переконаний у тому, що сьогодні основне навантаження лягає саме на урядовців. Кожен міністр, а не тільки міністр оборони та міністр закордонних справ, мусить розповідати про те, як його відомство приводить країну до стандартів Європейського Союзу та стандартів Північноатлантичного альянсу. Якщо це буде зроблено, то жодних питань не виникатиме.

Валентин МАТВЄЄВ,
фракція КПУ:

– Яке ще потрібне законодавство і які зміни треба вносити до Основного Закону для того, аби вирішувати це питання? Питання потрібно вирішувати відповідно до вимог Конституції. А чинна Конституція вимагає від її гаранта робити все те, що йому належить робити. Про що йдеться? 4,5 мільйони наших громадян поставили свої підписи на підтримку проведення всеукраїнського референдуму щодо

вступу до НАТО. Президент зобов'язаний оголосити всеукраїнський референдум. На превеликий жаль, він цього сьогодні не робить. Законодавча база є, але може постати питання: чи є закон про всеукраїнський референдум? Його немає. Проте він може бути ухвалений, тому що відповідні проекти правових актів розроблені. Мали б тільки бажання президент і пропрезидентська коаліція ухвалити такий закон – і питання було б вирішене.

Олександр КУЗЬМУК,
фракція Партії регіонів:

– Питання в тому, що вся необхідна законодавча і нормативна база в нас є. Не вистачає одного, а саме – стабільності в країні. Та політична ситуація, що сьогодні склалася в державі, не сприяє євроатлантичним прагненням. Тож державним діячам потрібно

насамперед подумати про те, як докорінно її змінити. Сьогодні, коли в більшості населення немає довіри до Північноатлантичного альянсу, не варто порушувати це питання. Оскільки це поглиблює кризу, яка сьогодні наявна. Що ж до законодавчої бази, яка регулює сьогодні це питання, то її абсолютно достатньо.

Аргентини на британські Фолклендські острови не підпадав під компетенцію НАТО, оскільки не стосувався Європи та Північної Америки. Договір гарантує захист незалежності і територіальної цілісності кожної зі сторін. Недаремно після вступу до НАТО країн Балтії риторика Росії на їхню адресу одразу пом'якшала.

З другого боку, саме після вступу до НАТО Естонії, Латвії та Литви Росія перестала вважати ці країни зоною своїх виключних інтересів. Іншого способу вийти із зони, яку Росія вважала б «своєю», та зменшити її вплив, зокрема й на внутрішньополітичні події, станом на сьогодні не відомо не лише на пострадянському, а й на всьому посткомуністичному просторі. Поки Україна залишатиметься в зоні російських інтересів, вона не має шансів стати членом Євросоюзу – хоча б через те, що в стосунках із країнами СНД, а отже, і з Україною, Росія дотримується доктрини, яка дуже нагадує сумнозвісну «доктрину Брежнєва», тобто доктрину обмеженого суверенітету партнерів. До речі, серед країн ЄС є такі, які не входять до НАТО, але немає жодної, яка ставилася б до Альянсу як до ворожого. Тож демонстрована антинатовцями непримиренність стане на заваді європейській інтеграції України.

Противники вступу України до НАТО кажуть: наша країна стане мішенню для терористів. Це не так: дотепер лише США, Велика Британія та Іспанія зазнали атак ісламських терористів, решта членів Альянсу – ні. Ба більше: не вступаючи до НАТО, Україна однаково залишатиметься для ісламських екстремістів частиною християнської цивілізації, але вони знатимуть: Україна протистоятиме їм самотужки, проти неї діяти легше.

Навіть важке просування до північноатлантичної інтеграції не заважає антинатовцям вживати вислів «Україну втягують». Утім, сама складність процедури вступу є показовою: від держави-члена вимагають відповідальності й не прагнуть затягнути до союзу аби кого. Саме це відрізняє НАТО від пострадянських утворень: Альянс не приховує під добropорядною вивіскою нічию сферу впливу чи зону виключних інтересів. Усі важливі рішення ухвалюють консенсусом: голос однієї країни-члена (навіть маленького Люксембургу) «проти» означає неухвалення рішення.

Кожна держава – член НАТО обирає свою форму співробітництва. Ісландія взагалі не має збройних сил. Норвегія в мирний час не надає свою територію військам інших країн Альянсу. 1966 року Франція вийшла з військової організації НАТО, залишившись членом союзу. 1974 року так само вчинила Греція й повернулася до військової організації лише 1996-го. 2001 року про вихід із військової організації оголосила Іспанія. Всі ці країни, тим не менше, залишалися під колективним захистом НАТО. Проте не чути, щоб в Україні точилися дискусії навколо форми приєднання.

Північноатлантичному блоку закидають «агресивні» воєнні операції в різних куточках світу. От тільки замовчують при цьому важливі факти. Якби не бомбардування Белграда, не було б припинено знищення косовських албанців, а далі – хтозна? – можливо, й інших етнічних меншин Сербії, зокрема й українців. Операція в Афганістані проводилася відповідно до резолюції

Ради Безпеки ООН. Що ж до Іраку, то повалення режиму Саддама Хусейна здійснювали США, а не НАТО. А звинувачення в «сотні тисяч загиблих» є неправдою – це жертви іракських терористів. Зверніть увагу: теракти в Іраку спрямовано не проти «американських загарбників», а проти таких самих іракців. Навряд чи тут є провина США та їхніх союзників: конфлікт між сунітами і шіїтими тривав довго, тільки за Хусейна він був латентним. І так чи інакше розгорівся б, шойно будь-хто і в будь-який спосіб повалив би диктатуру. Проблема в іншому: чи можливий узагалі Ірак без диктатури? Чи існує щось, що об'єктивно об'єднає його в єдину державу?

Ефективність оборони та відсутність агресії – от що є визначальними рисами Організації Північноатлантичного договору.

А якою є альтернатива вступу України до НАТО? Заведено вважати, що це – нейтралітет та позаблоковість. Чи так це насправді? Численні соціологічні до-

слідження в Росії засвідчують: дуже значна частина росіян сприймає Україну як недружно чи навіть ворожу державу, а з другого боку – власне факт її існування вважають за прикре геополітичне непорозуміння. Хоч би якими були офіційні стосунки між урядами двох держав, за таких умов не можна відкидати можливості вкрай небажаного розвитку цих стосунків у подальшому. Проголошуваний за цих умов нейтралітет буде фіктивним – Росія його не визнаватиме й не зважатиме на нього.

Росія опирається демаркації кордону з Україною і домагається проголошення Азовського моря «спільним внутрішнім водоймищем», яке існувало б у статусі кондомініуму. Нейтралітет та наявність територій під спільним управлінням з іншою державою, яка, до того ж, є членом військового блоку, несумісні.

Лише п'ять років тому стався конфлікт навколо острова Коса Тузла. Тоді Росія відкрито заявила претензії на українську територію: влада Краснодар-

Сергій ВЕЛІЖАНСЬКИЙ,
фракція Блоку
Юлії Тимошенко:

– Бути чи не бути Україні в Північноатлантичному альянсі, має вирішити сам український народ шляхом проведення всеукраїнського референдуму. І ми це розуміємо. А що стосується законів, що стосується Конституції, то на сьогодні нам принципово ніщо не заважає. Та якщо Україна йде до НАТО, то потрібно

приводити наші Збройні Сили у відповідність до натовських стандартів. Тобто знадобиться коригування закону «Про Збройні Сили» і т. ін. Але це поточна парламентська робота, у ній немає нічого надто складного. Тож, на мою думку, сьогодні євроатлантичної інтеграції України нічого не заважає. Окрім одного: український народ має висловити свою волю щодо цього на референдумі.

Леонід КОЖАРА,
фракція Партії регіонів:

– Чим сьогодні займається НАТО? Наскільки Україні потрібна організація, статутна мета якої невизначена?

Якщо ми входимо до НАТО, то ми автоматично перебираємо на себе всіх ворогів Північноатлантичного союзу, включно з міжнародним тероризмом.

Коли мені закидають, що НАТО – шлях до добробуту, я в це не вірю. Навпаки, найбагатші європейські країни (Австрія, Фінляндія, Швеція, Швейцарія) не є членами НАТО.

Я не хотів би, щоб Україна, будучи членом Альянсу, стала найслабкішою ланкою в системі євроатлантичної безпеки і тим самим – найлегшою мішенню для ворогів НАТО.

Початок вступу України до НАТО змінює питання стратегічної безпеки в усьому світі. Отже, мусимо ставитися до цього надзвичайно виважено. Коли ми «дозріємо» до вступу в будь-яку систему колективної оборони і безпеки, це має відбутися з максимальними вигодами для України з точки зору наших національних інтересів.

Сергій ГРИНЕВЕЦЬКИЙ,
фракція Блоку Литвина:

– Звісно, є загальна потреба розглянути, зокрема, ст. 8 закону «Про основи національної безпеки та оборони», де чітко визначено, що кінцевою метою України є вступ до Північноатлантичного альянсу. Але далі там написано, що це має робитися при збереженні добросусідських стосунків з Російською Федерацією, іншими країнами СНД та світу. Тим часом Росія заявила, що добросусідських стосунків у такому разі не буде. Отже, це означає, що порушується стаття згаданого закону. Політикум має чітко визначитися, як ми будемо далі євроінтегруватися.

Ще у 2005 році на підставі рішення РНБО президент видавав указ щодо роз'яснювальної роботи. Міністерства повинні мати людей, які опікувалися б цим питанням. У місцевих держадміністраціях потрібно було б чітко визначити заступника, який виконував би ці функції. Через непрофесіоналізм, квотний принцип добору кадрів, політичну корупцію ми прийшли до того, що той президентський указ не виконується.

На жаль, я мушу констатувати, що політично ми ще не дозріли до вступу в НАТО, у нас цивілізаційний розкол у суспільстві, тож за таких умов проводити євроатлантичну інтеграцію навіть і небажано.

ського краю погрожувала переглянути лінію кордону в силовий спосіб, а центральна влада Росії не жила жодних заходів для відвернення цього. Не може за визначенням бути нейтральною країною, до якої її сусіди висувують територіальні претензії.

Офіційні представники державної влади Росії відкрито заявляють, що розглядають Україну як сферу російських інтересів і навіть російського впливу. Власне, згадаймо ту саму «доктрину Брежнєва». Перебування у сфері впливу іншої держави, яка, до того ж, є членом військового блоку, не відповідає статусу нейтралітету.

З юридичного погляду, Україна не є членом СНД, оскільки Верховна Рада

України не ратифікувала Статут Співдружності Незалежних Держав. Цей факт не заважає нашій державі брати участь в усіх заходах у рамках СНД на правах повноправного члена; Леонід Кучма був навіть головою Ради глав держав СНД. Відповідно до основоположних документів, штаб-квартира Співдружності розташована в Мінську – але чи реально столиця Білорусі відіграє ту саму роль, що й, наприклад, Брюссель у Євросоюзі? Чотири роки тому активізувалося питання створення ЄП у складі Білорусі, Казахстану, Росії та України. Об'єднання, здавалося, було на порозі утворення. Та тільки-но виявилось, що Україна до нього не входить, як активність з його формування зійшла на-

нівець. Тож стало очевидним, що метою створення ЄП були не так економічні переваги (інакше ними скористалися б три інші країни), як прагнення втримати Україну під контролем напередодні президентських виборів у ній.

На пострадянському просторі форма міжнародних відносин дуже часто істотно відрізняється від їхнього змісту, багато що насправді є не тим, чим називається. Тож немає гарантії, що саме таким, лише декларативним, не стане український нейтралітет, тоді як де-факто наша держава братиме участь у Ташкентському пакті – тим більше, що СНД є надто аморфною організацією з нечіткими регулятивними документами, де політична, економічна, гуманітарна та військова сфери чітко не розмежовані.

Політичні сили, які виступають проти вступу до НАТО й, відповідно, наполягають на збереженні нейтралітету та позаблоковості, організують антинатовські мітинги, на яких лунає: «Натовський чобіт не топтатиме українську землю!», «НАТО – загроза для України!», «Агресивний блок» тощо, нинішні події тлумачать як «агресію НАТО проти України» чи «втягування України в НАТО». НАТО – вороги, Росія та Білорусь – друзі. Такий висновок має зробити кожен, хто побачить і почує ті мітинги. Тож коли в мирний час один із двох сусідніх військових блоків оголошують ворожим, а другий – дружнім, хіба це можна назвати ідеологією нейтралітету? Скидається на те, що пропонувані противниками вступу до НАТО «нейтралітет» насправді означає участь у Ташкентському пакті...

Альтернатива, що стоїть перед Україною, не полягає у виборі між членством у НАТО і нейтралітетом. Вона полягає у виборі між членством у НАТО і членством у військово-політичному блоці, очолюваному Росією, – незалежно від того, чи буде членство у військовій складовій цього блоку належним чином оформлене, чи не буде. Або Україна й надалі залишатиметься об'єктом оновленої «доктрини Брежнєва», або ж вона нарешті відкриє для себе новий тип міжнародних відносин. От тільки для того бодай прихильники вступу до НАТО мусять перевести свою прихильність з емоційної площини в практичну.